

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta (HE 141/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Jaana Markkula, sosiaali- ja terveysministeriö
- tulliyli tarkastaja Juha Vilkkö, Tulli
- professori Tuomas Mylly, IPR University Center
- lakimies Minna Aalto-Setälä, Keskuskauppakamari
- professori Katja Weckström

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- R-kioski Oy
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Päivittäistavarakauppa ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- työ- ja elinkeinoministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen tavoite ja keskeinen sisältö. Esityksessä ehdotetaan tupakkalakia muutettavaksi siten, että tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden ja täyttösäiliöiden vähittäismyyntipakkaukset eivät saisi merkinnöiltään tai muulta ulkoasultaan erottua muiden vastaavien tuotteiden vähittäismyyntipakkauksista. Pakkauksessa saisi esittää tuotteen tuotenimen, valmistajan tai maahantuojaan toiminimen ja yhteystiedot sekä tuotteen pakkauskoon ja viivakoodin. Sosiaali- ja ter-

Valiokunnan lausunto TaVL 48/2021 vp

veysministeriön asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä merkintöjen, pakkauksen sekä itse tuotteiden ulkoasusta.

Tavoitteena on tupakoinnin loppuminen ja tupakkatuotteiden kieltäminen. Esitys on osa tupakkatuotteita koskevien myynti- ja markkinointirajoitusten jatkumoa. Tämä on vallitseva suuntaus myös kansainvälisesti.

Talousvaliokunta ottaa tässä lausunnossaan kantaa ehdotettuun sääntelyyn toimialansa mukaisesti erityisesti aineettomien oikeuksien suojan, kilpailun tasapuolisten lähtökohtien ja kuluttajan-suojan näkökulmasta.

Tavaramerkkioikeus. Tavaramerkkioikeus on EU-tasolla harmonisoitua ja kansainvälinen sopimuksin säänneltyä. Myös tupakoinnin torjuntaa koskeva Maailman terveysjärjestön puitesopimus (SopS 27/2005 vp) on muodostunut tärkeäksi kansainvälisoikeudelliseksi viitteeksi. Kansallisten rajoitusten on siten oltava hyväksyttäviä ja yhdensuuntaisia myös suhteessa ylikansalliseen sääntelyyn.

Maailmankauppajärjestö WTO:n valituselin on hiljattain ratkaissut tapauksen, jossa tupakkatuotteiden pakkauksia rajoittavat toimet kyseenalaistettiin useilla WTO-oikeudellisilla perusteilla. Valituselin piti pakkauksia koskevia rajoituksia kuitenkin perusteltuina ja oikeasuhtaisina: TRIPS-sopimuksen (The WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) tavaramerkkiä koskevat normit eivät luo ehdotonta tavaramerkin käyttöoikeutta sen haltijalle. Tavaramerkkioikeuksia voidaan siten rajoittaa muun muassa kansanterveyden suojelemiseksi.

Tuotteiden erottautumiskyky kuluttajan näkökulmasta. Ehdotetut rajoitukset merkitsevät sitä, että tupakkatuotteiden osalta tavaramerkin kyky identifioida eri kaupallista alkuperää olevat tupakkatuotteet toisistaan mahdollistuu jatkossakin, mutta tavaramerkin mainostehtävä ei pääse toteutumaan. Talousvaliokunta arvioi, että toisen tuotemerkin mahdollista laatua tai tunnettuutta väärin hyödyntävä, ”look alike” -strategiaan perustuva myynninedistäminen voi muuttua vaikeammaksi. Tämä on suotuisa, kuluttajan odotettujen oikeuksien suojaava vahvistava kehityssuunta.

Kilpailuolosuhteet ja muut tupakan kaltaiset tuotteet. Tupakkatuotteet ovat haitallisuutensa takia poikkeuksellinen sääntelykohde. Pitkällekin menevät erilaisten tupakkatuotteiden markkinointiin liittyvät oikeuksien rajoitukset on katsottu mahdollisiksi.

Talousvaliokunta huomauttaa, että nikotiiniannospussien luokittelu lääkevalmisteiksi luo markkinoille ja maahantuontisäädöksiin osin ristiriitaisen tilan, ja yhtyy valvontaviranomaisen huomioon siitä, että sääntelyn johdonmukaisuuden vuoksi nikotiiniannospusseja tulisi kohdella tupakkalaissa vastaavalla tavalla kuin nikotiininesteitä.

Talousvaliokunta huomauttaa, että tupakkatuotteiden markkinoille saattaminen on kuitenkin edelleen laillista toimintaa eikä ehdotettujen muutosten jälkeenkään sitä tulla täysin kieltämään. Tässä valossa ja ottaen huomioon, että nyt ehdotetut muutokset merkitsevät tarvetta järjestää näiden tuotteiden myynti nykyisestä poikkeavalla tavalla, lain siirtymäsäännösten tulee olla selkeitä

Valiokunnan lausunto TaVL 48/2021 vp

ja siirtymäaikojen riittävän pitkiä, jotta toimijat pystyvät kohtuudella sopeuttamaan toimintansa uutta sääntelyä vastaavaksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.11.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok

varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Mari Holopainen vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Pia Kauma kok

jäsen Riitta Mäkinen sd

jäsen Matias Mäkyne sd

jäsen Sakari Puisto ps

jäsen Minna Reijonen ps

jäsen Joakim Strand r

jäsen Veikko Vallin ps

jäsen Tuula Väätäinen sd

jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller